

Зображення якості продукту в РТ демонструється різними способами вираження концепту позитивності - експліцитно, шляхом використання фіксованих засобів оцінки емоційного спрямування (англ. *pleasant, enjoyable, lovely, admiration etc.*, укр. *приємний, милий, славний, гарний, чудовий, новий, відосконалювати*), дескриптивно-оцінного типу (англ. *fresh, accurate, smart, ingenuity, to improve etc.*; укр. *свіжий, новий, відосконалювати*), або ж імпліцитно, через представлення позитивності завуальовано, скрито засобами, що відповідають оцінним уявленням про його "добрий" зразок у картині світу мовного соціуму.

Отже, категорія оцінки займає домінуюче положення в концептуально-мовленнєвій, прагматичній і тематично-дискурсивній структурі РТ, що зумовлює вивчення закономірностей його організації шляхом визначення специфіки вираження та функціонування у ньому цієї категорії. Семантичні та прагматичні особливості оцінки в РТ визначаються екстралінгвістичними факторами рекламного контексту, специфікою реалізації прагматичної настанови тексту та специфікою його тематичної організації. У свою чергу, широка варіативність семантичних і прагматичних властивостей оцінки надає цій категорії можливість моделювати в певних межах жанрові, мовленнєвоактові та тематично-дискурсивні параметри РТ.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІСТЬ ДИСКУРСУ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

Фещенко О.В. (Харків)

Запровадження принципу антропоцентризму у гуманітарні дисципліни спричиняє до перенесення ваги досліджень із продукту та результату людською діяльністю на її суб'єкта.

Стосовно лінгвістики та перекладознавства, що під різними кутами зору вивчають вербальну комунікацію, це означає зосередження уваги не на властивостях мовних форм, а на їхньому функціональному призначенні у процесах взаємодії індивідів, закоріненому на спільно випрацьовуваних дискурсивних смислах.

Підхід до вербальної комунікації як до дискурсивної діяльності в аспекті перекладознавства вносить на порядок денний задачу відтворення усіх суттєвих ознак дискурсу, реалізованого засобами вихідної мови, за допомогою мовних засобів цільової мови. Природньо, що ця задача потребує передусім знань про тип/різновид дискурсу, тобто про сукупність його системотворчих ознак.

Значний масив перекладацької діяльності формує фахове спілкування. У лінгвістиці також чимало уваги приділено мові професійного спілкування, яке має "вузькоспецифічний зміст, цінний для групи індивідумів, зацікавлених в інформаційному обміні" [5, 15]. З метою вивчення функціонування мови у різних установах, об'єктом спостереження груп дослідників поставало спілкування в рамках різних інститутів, такі дослідження виявили, що роль мови має різну вагу залежно від специфіки професійної діяльності. У сучасних розвідках описані такі типи професійного дискурсу: медичний, рекламний, педагогічний, юридичний, спортивний, інформаційний, науковий та інші [3, 301], але перелік цих типів можна значно розширити. Однак, накопичення досвіду у сфері вивчення фахових мов потребує й поглиблення теоретичних основ аналізу. У цьому зв'язку важливим є той факт, що професійна діяльність індивіда залучає його до системи функціонування суспільних інститутів. Відтак, професійні дискурси мають спільний параметр – *інституціональність*, котрий є для них об'єднуючим. Термін "інституціональний дискурс" на сьогодні є загальноновизнаним й широкоживаним, проте суть поняття *інституціональності* залишається дискусійною.

З одного боку, пропонується розуміння інституціонального дискурсу, як такого, що відрізняється від побутового орієнтацією на структуру, максимумом мовленнєвих обмежень, відносно фіксованою зміною комунікативних ролей, слабкою обумовленістю безпосереднім спів-текстом, приматом глобальної організації, невеликою кількістю та глобальністю цілей [4, 176]. З другого боку, інституціональне спілкування визначається як мовленнєва взаємодія представників соціальних груп або інститутів із метою реалізації статусно-рольових можливостей у заданих соціальними інститутами межах [2, 276-286]. Увага при цьому акцентується на тому, що мовна діяльність суб'єкта дискурсу організує себе як носія певної ролі, заданої рамками конкретного інституту. Під роллю розуміють "сталі шаблони поведінки, який включає дію, думки та почуття людини" [3, 8]. Таке визначення передбачає, що інституційне спілкування майже зовсім позбавлене особистісної основи, бо інституційний дискурс являє собою "кlišований різновид спілкування між людьми, які можуть навіть не знати один одного, але повинні спілкуватися згідно з нормами даного соціуму" [2, 313].

Важлива роль в інституціональному спілкуванні відводиться комунікації базової пари учасників, тобто агентів та клієнтів.

Із цих позицій витікає низка проблемних питань, зокрема таких:

- незрозумілим залишається статус поняття *інституціональність* у дискурсивній парадигмі;
- нез'ясовано параметри градуованості інституціональності у професійних дискурсах;
- не виявлено співвідношення між інституціональністю як критерієм диференціації дискурсів та іншими класифікаційними критеріями (сфера комунікації, характер комунікації, адресантно-адресатні конфігурації);
- не досліджено взаємодію сталого, групового(приписуваного носію ролі національно-мовним колективом) та мінливого, особистісного (сприйняття суб'єктом себе як носія певної ролі) чинників в інституціональному дискурсі.

Усі ці питання обумовлюють потребу поглибленого вивчення поняття інституціональності на матеріалі

певного конкретного дискурсу; результати такого аналізу мають бути корисними як у лінгвістичному, так і у перекладацькому аспектах.

Актуальність дослідження на матеріалі американського професійного спілкування підкреслюється тим, що робота неймовірно важлива для них, й вони пишуться тим, що багато працюють, відмовляючись від відпочинку та навіть сну, а також нехтуючи відпустками [1, 121].

Природньо, що ця властива американському соціуму риса знаходить своє відображення у художніх формах відтворення дійсності, котрі слугують джерелом як власне лінгвістичної, так і соціокультурної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Зацний Ю.А.* Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. – Львів: ПАІС, 2007. – 228с.
2. *Карасик В.И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
3. *Карасик В.И.* Язык социального статуса. – Москва: Институт языкознания АН СССР, Волгоградский педагогический институт, 1991. – 495 с.
4. *Макаров М.Л.* Основы теории дискурса. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2003. – 280 с.
5. *Олешиков М.Ю.* Системное моделирование институционального дискурса: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19. – Нижний Тагил, 2007. – 42 с.

СТРАТЕГІЧНІ КОНФРОНТАЦІЙНІ СМИСЛИ У ДИСКУРСІ ЯК ПРОБЛЕМА ЛІНГВІСТИЧНОГО ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО АНАЛІЗУ

Фролова І.Є. (Харків)

Впровадження *діяльнісного* стилю мислення у науковий пошук [4] призводить до утвердження *антропоцентричного* принципу в гуманітарних дисциплінах. Антропоцентризм не є новим ані для лінгвістики, ані для перекладознавства, але ще донедавна, з позицій репрезентативного стилю мислення, він лише декларувався, мова йшла скоріше про *антропофактор* – зв'язок характеристик мовленнєвого продукту із світом людини. Натомість пов'язана зі зміною світоглядних орієнтирів сучасна дискурсивна парадигма є дійсно антропоцентричною за своєю природою; бо в її термінах пріоритет належить *соціальному суб'єкту* та його *діяльності*, а мова / мовлення постає як знаряддева знакова система [1], використовувана із метою регуляції [2, 32; 3, 12; 5, 85 та ін.]. До об'єктів регуляції з-поміж інших належить *інтерперсональний аспект*, оскільки в процесі вербальної взаємодії встановлюються / підтримуються *міжособистісні* стосунки комунікантів.

Регулятивний потенціал вербальних знаків реалізується в дискурсі через конструювання смислів. Це означає, що реалізована мовна одиниця "відсилає" суб'єктів спілкування до певної ділянки концептосфери – концептуального знання. Таким чином дискурсивні смисли закорінені на знаннях, уявленнях, нормах, цінностях, асоціаціях, бо, якщо людині не відомо про щось, не може бути вибудований й відповідний смисл. За наявності концептуального знання й конструювання спільного смислу у дискурсі, цей смисл репрезентує функцію – регулятивне призначення вербальних одиниць.

Інтерперсональний аспект комунікації регулюють смисли, що релевантні стосункам між комунікантами. Зокрема, у ситуації конфлікту суб'єкт може обирати стратегію *конфронтації*, прагнучи дисгармонізувати стосунки із іншим(-и) суб'єктом(-ами) в процесі конфронтаційної мовленнєвої взаємодії.

Когнітивні підвалини формування / реалізації / розпізнання стратегічного наміру складає концептуальне знання – комунікативно-актуальний вміст концепту *CONFRONTATION / КОНФРОНТАЦІЯ*. Аналіз цього знання під кутом зору комунікативної релевантності засвідчує, що його прототипом є сукупність ознак "опозиціонування", "активність", "ворожість", котрі разом репрезентують стратегічний конфронтаційний смисл "вороже протистояння", закріплене у свідомості у вигляді ментальної моделі *МИ ВОРОГИ*. Цей смисл, наявний в усіх реалізаціях стратегії конфронтації у дискурсі, забезпечує здатність глобальної стратегії, у підґрунті якої лежить прототипне знання, управляти дискурсом, організуючи усі його лінгвальні та позалінгвальні аспекти. Конфронтаційний дискурсивний смисл водночас виступає носієм міжособистісної функції, дисгармонізуючи відносини суб'єктів спілкування.

Виконанню цієї функції слугують локальні стратегії, у підґрунті яких лежать стереотипи конфронтаційної поведінки, подані ментальними моделями *Я ВИЩЕ – ТИ НИЖЧЕ, Я ХОРОШИЙ – ТИ ПОГАНИЙ*. Стереотипне знання репрезентує прототипне у конкретизованому й сегментованому вигляді та демонструє різний ступінь згорнутості / розгорнутості, розчленування / накладання конфронтаційного смислу.

Матеріальною основою конфронтаційного смислу у дискурсі виступає висловлення, котре містить / не містить смислові опори. Такими опорами є лексичні одиниці – об'єктиватори концептуального знання, наявність яких у висловленні характеризує останній як *стратегічні перформативи*. Можливість перформативної експлікації властива не усім стратегіям. Так, стратегії аргументації, персуазивності тощо припускають таку можливість: висловлення можуть містити одиниці *argue, argument, persuade* etc. Тоді глобальна / локальна стратегія реалізується *експліцитною мовленнєвою стратегією*. Існують і стратегії, які принципово не припускають перформативної експлікації (наприклад, стратегія маніпуляції), бо така експлікація означала б "*стратегічне самогубство*".

Стратегія конфронтації не належить до останніх, однак, тим не менш, в процесі аналізу стратегічних перформативів не було зареєстровано. Це означає відсутність експліцитних мовленнєвих стратегій